بسم الله الرحمن الرحیم

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره)

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

روش شناسی فقه روابط بین الملل با تاکید بر اندیشه امام خمینی(ره)

استاد راهنما

دکتر محمود اکبری

استاد مشاور

دکتر مهدی معظمی گودرزی

دانشجو

زهرا افراسیابی

مهر ۱۴۰۱

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره)

صورتجلسه دفاع

با تاییدات خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم **زهرا افراسیابی** در رشته **الهیات** گرایش **فقه ومبانی حقوق** تحت عنوان **روش شناسی فقه روابط بین الملل با تاکید بر اندیشه امام خمینی** که در تاریخ _____ در جلسه شورای تحصیلات تکمیلی به تائید رسیده است با حضور استاد (استادان) راهنما، مشاور و هیات داوران در دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) در تاریخ / / تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه فوق با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت. نامبرده نمره به عدد_____، به حروف_____ و امتیاز _____ را دریافت نمود.

استاد راهنما

۱- دکتر محمود اکبری امضاء

۲- امضاء

استاد مشاور

۱-دکتر مهدی معظمی گودرزی امضاء

۲- امضاء

هیات داوران

۱-دکترمحمد حسن سیادت امضاء

۲-دکتر عبدالواحدکرمی نژاد امضاء

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تعهد نامه

عنوان پایان نامه: **روش شناسی فقه روابط بین الملل با تاکید بر اندیشه امام خمینی (ره)**

اینجانب **زهرا افراسیابی** دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته **فقه و مبانی حقوق اسلامی** دانشکده **علوم انسانی** دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تحت راهنمایی **جناب آقای دکتر محمود اکبری** متعهد می شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب بوده، مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می گیرم.
- در خصوص استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.
- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیر گذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت خواهد شد.

تاریخ

نام و امضاء دانشجو

زهرا افراسیابی

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.
- استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تقدیر و تشکر:

زبان قاصر است از شکر الهی که کسب علم را روزی بنده قرار داد .

از جناب آقای دکتر محمود اکبری و جناب آقای دکتر مهدی معظمی گودرزی به پاس سخاوت علمی و راهنمایی هوشمندانه در کمال صبر و شکیبایی، قدردانی نموده و امیدوارم خداوند به ایشان علم نافع و زندگی سرشار از برکت عنایت فرماید .

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

چکیده

مبانی فکری که برآن اساس قواعد و اصول روابط هر کشور با دیگر ملل را در زمان جنگ و یا صلح را سازماندهی می کند از اهمیت ویژه ای برخوردار است چرا که چگونگی این روابط بر زندگی تمام اقشار جامعه اثر مستقیم می‌گذارد دولت اسلامی در سیاست خارجی مانند سیاست داخلی مقاصد و اهدافی را دنبال می¬کند که شارع مقرر ساخته است.شناخت این اهداف انگیزش و التزام عملی افراد جامعه به نظام حاکم را در پی خواهد داشت ازطرفی شناخت این اهداف در گرو داشتن روش استنباطی بر مبنای عقل و نقل توأمان است. روش استنباط قواعد و اصول روابط بین الملل در دیدگاه امام خمینی (ره) به عنوان فقیه و عارفی که نمود عملی فقه اسلامی را در صحنه حکومت متبلور کرد در این پژوهش به صورت تحلیلی و تبیینی برررسی خواهد شد امام خمینی (ره) ضمن پرورش در مکتب اصول گرای نجف و استفاده از عقلانیت کاربردی نظریات متقنی در حوزه روابط بین الملل ارائه داده اند که بر اساس روابط همسو و غیر همسو در دو نوع سیاست همگرا و واگرا مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت در سیاست واگرا با التزام به حفظ تمامیت ارضی و استقلال و دفاع از مظلومان در قالب قاعده نفی سبیل به روش بحران تحلیلی و اصل جهاد بر طبق روش مفهومی و اصل مقابله به مثل به روش بحران سیستمی تبیین خواهد شد و در سیاست همگرا از باب عدم مداخله در مسائل داخلی و احترام به استقلال دیگر ملت، پایبندی به اصل وحدت بر مبنای روش تحلیل سیستمی و اصل همزیستی مسالمت آمیز و التزام به قراردادها بر مبنای گفتمان سیاسی اصلاحی بیان خواهد شد پاسخ به سوال چگونگی روش فقهی امام خمینی (ره) در باب روابط بین الملل زمینه ساز انعقاد قراردادهایی در جهت رسیدن به هدف مقرر شده شارع و همچنین حمایت و التزام عملی افراد تحت حاکمیت را به دنبال خواهد داشت .

واژگان کلیدی: استنباط احکام، روش فقهی امام خمینی (ره) ، روابط بین الملل ، سیاست همگرا، سیاست واگرا .

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

فصل اول: کلیات و مفاهیم.....۱

۱-۱ بیان مسئله.....۲

۱-۲ اهمیت تحقیق.....۳

۱-۳ اهداف تحقیق.....۴

۱-۴ سؤال های تحقیق.....۴

۱-۵ فرضیه های تحقیق.....۵

۱-۶ پیشینه موضوع(مطالعات و تحقیقاتی که در باره این موضوع صورت گرفته است):.....۶

۱-۷ چهارچوب نظری.....۶

۱-۲ مفاهیم پژوهش.....۷

۱-۲-۱ فقه.....۷

۱-۲-۲ فقه روابط بین الملل.....۱۰

۱-۲-۳ تمایز فقه سیاسی و فقه روابط بین الملل.....۱۲

۱-۲-۴ نظام بین الملل.....۱۵

۱-۲-۵ همگرایی و واگرایی.....۱۶

۱-۲-۶ تاریخ تحول فقه روابط بین الملل.....۱۷

۱-۲-۷ روابط بین الملل در دوران حیات امام خمینی (ره).....۱۸

۱-۲-۸ روش شناسی فقهی امام خمینی (ره).....۲۱

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۲-۹ تاثیر عقلانیت اجتماعی دراندیشه فقهی امام خمینی (ره)..... ۲۳

فصل دوم: قواعد و اصول فقه روابط بین الملل با رویکرد واگرا و متضاد..... ۲۶

مقدمه..... ۲۷

۲-۱ قاعده نفی سبیل..... ۲۸

۲-۱-۱ مفاد قاعده نفی سبیل..... ۲۸

۲-۱-۲ مستندات قاعده..... ۳۰

۲-۱-۳ دیدگاه مخالفان..... ۳۱

۲-۱-۴ فتوای امام خمینی در تحریر الوسیله براساس نفی سبیل..... ۳۳

۲-۱-۵ نمونه عینی اجرای قاعده نفی سبیل توسط امام خمینی (ره)..... ۳۴

۲-۱-۶ قاعده نفی سبیل در در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۳۵

۲-۱-۷ حوزه اقتصادی..... ۳۸

۲-۱-۸ روش و رویکرد فقهی امام خمینی در رابطه با مفاد قاعده نفی سبیل..... ۴۰

۲-۲ اصل جهاد..... ۴۲

۲-۲-۱ مستندات اصل جهاد..... ۴۴

۲-۲-۲نمود عینی جهاد در دفاع مقدس..... ۴۶

۲-۲-۳ مبارزه با استعمار و استکبار ستیزی..... ۴۷

۲-۲-۴ روش ورویکرد فقهی امام خمینی (ره) در مورد جهاد..... ۵۵

۲-۲-۵ جهاد در قانون اساسی..... ۶۰

۲-۳ اصل مقابله به مثل..... ۶۱

۲-۳-۱ مفاد قاعده..... ۶۱

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲-۳-۲ مستندات قاعده..... ۶۲

۲-۳-۳ نمود عینی اصل مقابله مثل..... ۶۳

۱-۳-۳-۲ کشتار حجاج در حجاز..... ۶۳

۲-۳-۳-۲ حمله موشکی ناو آمریکا به هواپیمای مسافربری..... ۶۴

۵-۳-۲ روش و رویکرد فقهی امام خمینی (ره) در اصل مقابله به مثل..... ۶۵

جمع بندی..... ۶۸

فصل سوم: قواعد و اصول روابط بین الملل با رویکرد همگرا و متفق..... ۶۹

مقدمه..... ۷۰

۳-۱ اصل وحدت در جهان اسلام..... ۷۱

۳-۱-۱ مفاد اصل وحدت..... ۷۱

۳-۱-۲ مستندات اصل وحدت..... ۷۵

۳-۱-۳ عقلانیت وحدت گرا و هماهنگ ساز امام خمینی (ره) در روابط با کشورهای مسلمان..... ۷۸

۳-۱-۴- مصادیق دعوت به وحدت در کلام امام خمینی (ره)..... ۷۹

۳-۱-۵-عقلانیت تضاد گرا و تصرفی امام خمینی (ره) در روابط بین الملل با کشورهای مسلمان..... ۸۱

۳-۱-۶-روش و رویکرد فقهی امام خمینی (ره) در اصل وحدت..... ۸۵

۳-۱-۷-اصل وحدت در قانون اساسی..... ۸۶

۳-۲- اصل همزیستی مسالمت آمیز..... ۸۷

۳-۲-۱مفاد قاعده..... ۸۸

۳-۲-۲مستندات اصل همزیستی..... ۸۹

۳-۲-۳روش و رویکرد فقهی امام خمینی (ره) در روابط بین الملل با کشورهای جهان..... ۹۵

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۳-۲-۴مصادیق دعوت به همزیستی مسالمت آمیز..... ۹۹

۳-۲-۵همزیستی مسالمت آمیز در قانون اساسی..... ۱۰۲

۳-۳ اصل لزوم قراردادها..... ۱۰۴

۳-۳-۱مفاد قاعده..... ۱۰۴

۳-۳-۲انواع قراردادهای بین المللی..... ۱۰۶

۳-۳-۳مستندات اصل لزوم قراردادها..... ۱۰۷

۳-۳-۴مصداق عینی پایبندی به تعهدات بینالمللی..... ۱۱۲

۳-۳-۵ روش و رویکرد فقهی امام خمینی (ره) در اصل لزوم قرار دادها..... ۱۱۳

جمع بندی..... ۱۱۵

نتیجهگیری و پیشنهادات..... ۱۱۷

فهرست منابع..... ۱۲۱

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۱ بیان مسئله

روابط بین الملل آن بخش از علم سیاست است که کشاکش ها و هماهنگی ها ی میان دولت ها ، و موقعیت آنان در سازمان های بین الملل و روابطی که با آنها دارند و کاربرد آنها را در عمل نشان دهد به طور کلی مسائل سیاسی ،حقوقی ، اقتصادی و فرهنگی بین المللی را بررسی می‌کند و در نظر دارد اصول و قواعد حاکم بر روابط بین الملل میان بازیگران گوناگون را دریابد(فرانکل ،۱۳۷۶،ص۷). فقه روابط بین‌الملل شاخه ای از فقه به طور عام ، یا فقه سیاسی به طور خاص است که احکام شرعی ناظر به روابط میان ملت ها و کشورها را استخراج ، تنظیم و ارائه می‌کند. ترکیبی بودن این دانش از این رو است که میان آموزه‌های فقه به مثابه دانش اسلامی و آموزه‌های روابط بین‌الملل به مثابه دانشی خاص در دوران مدرن نوعی ارتباط برقرار نموده ، در نتیجه آموزه‌های خاص از ترکیب مزبور به دست می‌آورد (میر احمدی ،۱۳۹۲، ۴۲). روابط یک کشور با جهان خارج از مرزهای جغرافیایی در سه محور و منظر مورد بررسی قرار می‌گیرد گاهی مدیریت سیاسی کشور از منظر فلسفه روابط مورد توجه است که با نگاه به ارتباطات خاص، سیاسی و دیپلماتیک شکل می‌گیرد و گاهی چشم انداز روابط یک کشور با کشورهای دیگر ازتحولات، نیازها و شرایط اقتصادی نشأت می‌گیرد و گاهی هم با توجه به پیوند با اردوهای منطقه‌ای و سلطه جهانی شکل می‌گیرد ولی آنچه بین همه دیدگاه‌ها مشترک است تفکر حاکم بر مدیریت سیاسی کشور است در نگاه مدیریتی امام خمینی(ره) دین و مبانی شریعت بسیار حائز اهمیت و ضروری است. اصول و مبانی سیاست خارجی که امام خمینی (ره) طراحی نموده بود و به صورت قوانین موضوعه تدوین و سعی در اجرای آن داشت از مهمترین و اصول در این زمینه اصل «استقلال » بود ابن مفهوم علی‌رغم فشارهای عظیم بین‌المللی و بحران‌های فراگیر داخلی ابداً به معنای انزوای ایران از جهان نبوده ، بلکه امام خمینی(ره)حریم واقعی ملت ایران و حرمت پایمال شده ایشان را مداوم مورد تأکید قرار داده و هرنوع رابطه ای را در مرز اصطکاک با این اصل مورد ارزشیابی منفی و یا مثبت قرار می‌دادند (داستانکی بیرکی، ۱۳۹۳، ۱تا ۱۰) .

در گذار تاریخی و تحول سیاسی مدرن در سراسر دنیا و به تبع ایران از "فرد محور "به "نهاد محور " در نظام سیاسی و فقهی شیعه گرایشی مشابه در حال وقوع است . امام خمینی (ره) از اولین بنیانگذاران در بین علمای شیعه با سمت و سویی ملت محور، نظام فقهی حکومتی جدیدی بر مبنای اسلام پایه ریزی کرد . بر طبق نظریه ایشان اسلام را نباید در برابر مکاتب فکری محض قرار داد زیرا مکاتب فکری تنها در حریم فکر و اندیشه برنامه

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

دارند در حالی که اسلام در کنار بخش های مربوط به معارف و اعتقادات دینی و جهان بینی بخش دیگری دارد که به شرح وظائف و دستورهای عملی پرداخته است و از آن جهت که دین الهی است و کامل و خاتم مکتب هاست برای اجرای احکامش و ایجاد قسط و عدل در جامعه حکومت و دولت می‌خواهد(جوادی آملی .۱۳۷۹. ۷۶) . برای شناخت دیدگاه امام خمینی (ره) در عرصه بین‌المللی و سیاست خارجی باید مبانی دینی و فقهی ایشان را شناخت : چرا که جهت‌گیری‌های ایشان در حوزه روابط بین‌الملل و سیاست خارجی از این اصول و مبانی متأثر است .(فوزی ،۱۳۸۸، ۲۰۵)

این پژوهش درصدد بررسی مکتبی است که امام خمینی (ره) تحت لوای آن مکتب، نظریاتی در فقه حکومتی و در راستای آن فقه روابط بین الملل ارائه داده است. جهت گیری خاص ایشان و اهتمام به حفظ استقلال و نفی وابستگی وتمامیت ارضی کشور و توجه حداکثری به مصلحت جامعه در پرتو اسلام و ولایت فقیه از مهمترین شاخصه های دیدگاه امام خمینی (ره) است . همچنین ایشان اصل پایبندی به روابط بر اساس احترام متقابل و عدم مداخله از باب صلح گرایی و مسالمت جویی دولت اسلامی را بسیار مهم میـشمرد و بر حفظ وحدت مسلمین و دفاع از مظلومان و مستضعفان تأکید خاص داشتند . امام خمینی (ره)با طرح و ارائه نظریات خاص با پشتوانه علمی و در عین حال کارآمد، قواعد و اصولی مانند قاعده نفی سبیل، اصل جهاد، اصل مقابله به مثل و اصل همزیستی مسالمت آمیز در تمام روابط بین الملل و نظام حکومتی اثر گذار می‌دانستند بر طبق نظر ایشان روابط بین الملل هم در جهت ساختار و هم عملکرد می تواند در معرض آسیب قرار گیرد در سطح ساختار باید بر توزیع عادلانه منابع و قدرت و در سطح کارکرد جهانی بر عدالت واقعی و ایجاد صلح جهانی بیانجامد و این عدالت و صلح چهانی نباید کوچکترین خدشه ای به عظمت و استقلال اسلام و مسلمانان وارد کند . برای رسیدن به این مهم مبارزه با استکبار جهانی از اهم امور شمرده می‌شد.

۱-۲ اهمیت تحقیق

کلمه در «خط امام» بودن و «پیرو راه امام » بودن، داعیه جذابی است ولی بدون شناختن زوایای دید و روش شناسی نوع بینش ایشان تنها در مرحله شعار باقی خواهد ماند لذا بایدنوع دیدگاه وجهت گیری فکری امام خمینی (ره) به درستی تحلیل و تبیین شود . بر طبق نظریه حکومتی امام خمینی (ره) باید روابط بین الملل هم در سطح ساختار درونی و هم کارکرد جهانی به عدالت بیانجامد تحقق خارجی و قرائت حداکثری امام خمینی (ره) از فقه

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

شیعی و ورود آن به گستره حکومتی در گرو امور بسیاری است که مبانی آن در شناخت تفکرات ایشان و تفسیر متفاوت ایشان از فقه حکومتی موجود است و عنایت با آن در تمامی روابط خواهد توانست کشور اسلامی را به صورت بهینه اداره کند و حتی مشکلات در نظام جهانی را نیز مرتفع کند . عدم التزام به قوانین ناب اسلامی و ضعف اندیشه سیاسی باعث شده است که گاهی عوامل خارجی بیش از عوامل دا خلی در اقتصاد کشور اثر گذار باشند که باید با پشتوانه ای چون اندیشه فقهی امام خمینی (ره) در صددرفع آن نقایص همت گماشت . جامعه کنونی ایران به شدت پتانسیل دو قطبی شدن را داراست و هرکدام از معاهدات بین المللی دو قطب امنیت و اقتدار در مقابل رفاه وآسایش را به ارمغان می‌آورد امید است با تطبیق هر گونه تعهدو قراردادی با مبنای فقهی بنیانگذار انقلاب، بهترین نتیجه ممکن که بر پیکره ملت و نظام خدشه ای وارد نکند حاصل شود .

۱-۳ اهداف تحقیق

الف)- هدف کلی :

شناخت روش فقهی امام خمینی (ره) در استنباط احکام مربوط به روابط بین الملل

ب)- اهداف جزئی:

۱-بررسی دیدگاه و مبنای فکری امام خمینی (ره) در روابط بین الملل بر اساس نفی سلطه و نفی روابط منجر به استعمار در غالب روابط واگرا

۲- بررسی دیدگاه و مبنای فکری امام خمینی (ره) در روابط بین الملل براساس وحدت و روابط همسو با دیگر ملل، در غالب روابط همسو و همگرا

۱-۴ سؤال های تحقیق

الف)- سؤال اصلی :

۱-امام خمینی (ره) در استنباط احکام مربوط به روابط بین الملل دارای چه روشی است؟

ب)- سؤال های فرعی :

۱ـ امام خمینی (ره) بر اساس چه اصولی نفی رابطه بین الملل و روابط متخاصم و غیر همسو استفاده کرده است؟

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۲ـ امام خمینی (ره) با توجه به چه اصولی روابط با دیگر کشورها بدون توجه به نوع بینش سیاسی و مذهب، رابطه همسو را مناسب دانسته است؟

۱-۵ فرضیه های تحقیق

الف)- فرضیه اصلی

روش امام خمینی (ره) در حوزه روابط بین الملل در دو نگرش همسو و غیر همسو مطرح است . ایشان با توجه به اصول و بنیادهای اعتقادی و جهت گیری فقهی مانند نفی سلطه بیگانگان با تأکید بر اصل نفی سبیل ، اصل نفی ظلم و ظلم پذیری ،حفظ استقلال کشور ،جهاد به معنای دفاع در مقابل تجاوز ، ایجاد و حفظ وحدت در جهان اسلام و اصل وفای به عهد و دفاع از مظلومان از مهمترین قواعد اسلامی در روابط بین الملل است. همچنین با توجه به گسترش مرزهای دارالاسلام حمایت از مسلمانان و حتی حمایت از همه مظلومان جهان را سر لوحه دید سیاسی خود قرار داده بود.

ب)- فرضیه های فرعی:

۱- امام خمینی (ره) نظراتی غیر قابل خدشه و جامع در مورد قواعدو اصولی چون قاعده نفی سبیل و اصل نفی ظلم و ظلم پذیری ارائه دادند که هیچکدام را تخصیص پذیر ندانسته و همه را لازم الاجرا بیان کرده اند . روش فقهی امام خمینی (ره) علاوه بر استفاده از عقل و نقل ،تاکید بر حفظ استقلال و عزت در مرزهای اسلامی تحت اصولی چون اصل جهاد و اصل مقابله به مثل بوده است و در عرصه های داخلی و در عرصه بین الملل حفظ استقلال ، حفظ وحدت مسلمانان و مبارزه با استکبار استوار است .

۲-در بینش امام خمینی (ره) جهان اسلام باید وحدت داشته و در مقابل بزرگترین استعمار گران به پاخیزد و همچنین با توجه به رابطه مسالمت آمیز در صورت رعایت طرفین ، با همه کشورها ورای مذهب باید به اصول قرار دادهای جهانی پایبند بود. اگر کشوری بنای استعمار و سلطه بر دیگران را نداشته باشد از همزیستی مسالمت آمیز نمی‌توان تخطی کرد.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۶ پیشینه موضوع(مطالعات و تحقیقاتی که در باره این موضوع صورت گرفته است):

در مورد دیدگاه امام خمینی (ره) در فقه ، کتابها و مقالات فراوانی به رشته تحریر در آمده است در مورد فقه روابط بین الملل کتاب فقه روابط بین الملل اقای جوادی آملی که در مورد مبانی اصلی فقه روابط بین الملل نگاشته شده است و کتاب فقه روابط بین الملل از دیدگاه شش تن از علمای شیعه نوشته آقای ساداتی نژاد است که نظرات شش تن علمای قبل از دوران قاجار یعنی شیخ طوسی و شیخ مفید و دوران قاجار یعنی شیخ فضل الله نوری و میرزای شیرازی و دوران معاصر شامل امام خمینی (ره) و آیت الله خامنه ای بررسی شده است پایان نامه ای با عنوان روش شناسی فقه سیاسی شیعه با تأکید بر اندیشه امام خمینی (ره) توسط عبدلله نظر زاده در سال ۹۷ در دانشگاه باقرالعلوم نگارش شده است،که اصول فقه سیاسی شیعه و روش فقهی امام خمینی و اخباری گری را بیان کرده است و همچنین مقاله آسیب شناسی روابط بین الملل از دیدگاه امام خمینی (ره) نوشته آقایان محمد ستوده آرانی و علیرضا دانشیار در مجله مطالعات انقلاب اسلامی سال ۱۳۸۸ چاپ شده است که تنها آسیب ها ی روابط به صورت کلی بیان شده است و در مقاله روش شناختی در فقه سیاسی نوشته سید صادق حقیقت که در مجله شیعه شناسی سال ۱۳۸۹ به چاپ رسیده است که تنها روش شناختی فقها در مورد حکومت و تاریخچه آنها بررسی شده است و در روش شناسی فقه حکومتی در سپهر اندیشه فقهی سیاسی امام خمینی ره نویسنده رضا خراسانی که مناسبات فرد و دولت را مورد نقد و بررسی قرار داده است .

در تمامی کتابها و مقالاتی که عنوان شد که تعدادی انگشت شمارهستند فقط قواعد فقهی روابط بین الملل بررسی شده است همچنین به طور خاص در مورد اندیشه امام خمینی(ره) بررسی نشده است از طرفی نوع روش استنباط در قواعد بین الملل بررسی نشده است.

۱-۷ چهارچوب نظری

پژوهش حاضر یکی از مباحث مربوط به فقه است که در چارچوب فقه روابط بین الملل وبرمبنای نظریات امام خمینی تبیین خواهد شد

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۲ مفاهیم پژوهش

در بدو ورود به هر بحثی برای روشن شدن هدف نویسنده و درک صحیح از مبانی و مفاهیم اساسی مطرح شده توسط وی ، باید مؤلفه های ذهنی تبیین گرددد تا در صورت اشتراک لفظی و یا اشتراک معنوی مخاطبان دچار تشتت ذهنی نگردند لذا می بایست دیدگاه صاحب نظر که تحقیق در محور اندیشه های اوست مطرح شود از طرفی هدف بازی با الفاظ و بیان تمام معانی مطرح شده نیست بلکه به صورت مختصر و در حد نیاز یه برررسی کلیات و مفاهیم مطرح شده پرداخته خواهد شد و تاریخچه مختصری از تحولات و رواط بین الملل عصر زندگی امام خمینی (ره) مطرح خواهد شد زیرا قطعاً اتفاقات عصر زندگی ایشان بر نظریاتشان تاثیر گذاز بوده است چرا که ایشان با تحصیل در مکتب بزرگان و متأثر از مبانی فکری فقها و عرفای پیشین به مبانی فکری اصیل نائل آمده و با توجه به پویایی دین مبین اسلام فتاوایی در فقه حکومتی و فقه روابط بین الملل در خور زمان داشته اند .

۱-۲-۱ فقه

تعریفی که علمای اسلام از فقه داشته اند کماکان این معانی را به ذهن متبادر می‌کند : فقه عبارتست از دانستن و فهمیدن قوانین و احکام شریعت اسلامی از طریق دلایل تفصیلی آنها، چنانکه ابن فارس در مقاییس اللغه فقه را مطلق علم تعریف کرده است « وَ کُلُّ عِلم لِشیءٍ فَهُوَ فِقْهٌ»(ابن فارس ، ۱۳۹۹ق، ۱۹۷۹م ، ج۴، ۵۱۶)و فقیه را کسی دانسته اندکه قوانین حقوقی،عبادی ، اجتماعی، سیاسی و احکام اسلامی و نظام معاشرتی ،معیشتی ، و نظام اسلام را با تک تک دلایل آنها بداند و بشناسد مجموعه این احکام فقه نامیده می‌شود . (شکوری،۱۳۶۱، ۳۹-۴۰) مرحوم مظفر فقه را علم به احکام شرعی با توجه به دلایل تفصیلی می داند (مظفر ،۱۳۹۹، ۹) و محمدتقی حکیم نیز بعد از بیان نظر مراجع دیگر در تعریف فقه و بیان اختلاف در نوع استنباط فقه را مطلق فهم نمی‌داند بلکه ادراک دقیق و موشکافانه را استنتاج علمی فقهی بیان می‌کند « هُوَ اِدْراکُ اَمْرٍعَن التَّعَقُّل، فَالْفَهمُ هُوَ الاستنتاجُ الْعلمیّ» (حکیم ، بی تا، ج۱، ۶۴۰) همچنین فقه را پی بردن از معلوم به مجهول و دانا شدن به چیزی معنا کرده اند چنان که در سوره انعام آیه ۶۵ آمده است «لعلهم یَفقَهون : باشد که دریابند » (طباطبایی، ۱۳۸۶ ، ج۷، ۱۹۶)و در همین راستا تَفَقه را نیز فهمیدن معارف دینی و اصول و فروع آن معنا کرده اندو در سوره توبه آیه ۱۲۲ آمده

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

است « لَيَتَفَقهوا فِي الدين : تا در دين تفقه كنند »منظور از تفقه در دين فهميدن همه معارف دينى اعم از اصول و فروع است نه خصوص احكام عملى .(طباطبايى ،۱۳۸۶ ج ۹، ۵۵۱ ؛ غياثى كرمانى ،۱۳۸۹،۳۲۶) .

امام خمینی (ره) از محضر اساتید بزرگ مکتب نجف[1]تلمذ کرده بود و تحت تأثیر این جریان فکری، دیدگاه فقهی ارائه داده است و برای فلسفه و عرفان و همچنین عقل در استنباط احکام، جایگاه رفیعی قائل بوده‌اند و به جای اخباری گری محض مکتب بغداد، اصولی بودن را افضل می‌دانست . از طرفی در دهه های اول عمر خود مشغول تدریس عرفان و فلسفه بوده اند و در سالهای بعد به تدریس و نگارش کتب فقهی پرداختند لذا تعاریفی که از فقه ارائه داده ، اگرچه در یک موضوع واحد است ولی از دریچه مختلف وزاویه دید متفاوت عنوان شده است. تعاریفی که در ظاهر متفاوت ولی در اصل در یک راستا هستند ایشان در نگاه عرفانی خود علم فقه را علمی مستقل نمی‌دانست بلکه برای فقه جایگاه مقدمیت برای هدف عالی خلقت را مناسب‌تر می‌دید و معتقد بود که فقه به عنوان مقدمه عرفان و سیر در مراحل خداجویی است به این معنی که سالک حقیقت در ابتدا باید تکالیف و افعال قابل قبولی برای حق تعالی داشته باشد تا به درجه رفیع خلیفه اللهی نائل بیاید و این سیر با علم فقه ممکن می‌شود چنان‌که در کتاب شرح حدیث جنود عقل و جهل که کتابی عرفانی اخلاقی است فقه را در معنای فقه اکبر بیان می دارد که این فقه اکبر مقدمه عمل و راه رسیدن به غایت کمال است چرا که در عرفان و اخلاق مقصود نهایی رسیدن به قرب الهی است و فقه چراغی فروزنده برای این مقصود است هرچند در ادامه تدبیر امور خانواده و جامعه و آبادانی کشور و امور عبادی را زیر مجموعه این فقه قرار دادند :

«علم فقه، مقدمه عمل است و اعمال عبادی ،خود مقدمه حصول معارف و تحصیل توحید و تجرید است ، اگر آداب شرعیه قلبیه و قالبیه و ظاهریه و باطنیه آن قیام شود ...و آن شعبه از علم فقه که در سیاست مدن و تدبیر منزل و تعمیر بلاد و تنظیم عباد است مقدمه آن اعمال است که آن ها دخالت تام تمام در حصول توحید .و معارف دارند»(امام خمینی (ره) ،۱۳۸۵، ۱۰) در این دیدگاه امام خمینی (ره) فقه را بیان قوانین ظاهری دانسته اند که این ظواهر حافظ و نگهبان بواطن دین است .

[1] مکتب عرفانی نجف جامع ترین مکتب عرفانی شیعه است که با شناخت آن می‌توان مکاتب دیگر را محک زد که نوجه به فلسفه و عوالم عرفانی و غیر مادی در آن جایگاه ویژه ای دارد که در قرون اخیر میتوان آن را عرفان شیعی فقاهتی نام نهاد (وکیلی ، ۱۴۴۳ق) در مقابل این مکتب مکتب خراسان و بغداد است که به اخباری گری حداکثری روی آورده اند تا جایی که برخی بزرگان این مکاتب فلسفه را تحریم نمودند و برای نفس جسم انگاری قائل بودند(حسینی ، ۱۳۹۳)

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

در رویکرد دیگری که امام از فقه عرضه داشته اند و این نوع نگاه در سالهایی که مشغول به تدریس فقه بوده اند حاصل شده است ایشان همسو با تلقی مشهور تعریف فقیهان دیگر را پذیرفته و فقه را علم به احکام شرعی که مستند به ادله تفصیلی باشد (ایزدهی ، ۱۳۹۸، ۵-۹ به نقل از مکی العاملی ، بی تا، ج۱ ،۳۰) ودر هیچ یک ار تألیفات تعریفی دیگر ارائه ندادند و تعریف فقهای دیگر را مورد استناد قرار دادند (رک امام خمینی ، ۱۴۱۸ ق،۹۱) امام خمینی (ره) فقه را « پاسخگوی نیاز بشر از اول تا آخر » و آن هم « بدون تأویل و تفسیر باطل » می دانند (امام خمینی (ره) بی تا ، ج۲۰ ، ۱۵۷) لکن آنچه امام خمینی (ره) را از سایر فقیهان متمایز می‌کند تعریف خاص خود از دامنه فقه حکومتی و در راستای آن فقه سیاسی و فقه روابط بین‌الملل است که این امر ناشی از درک و فهم متفاوت از فقه ، گستره وسیع تر فقه در جامعه و کاربرد عملی آن در جامعه بوده است با توجه به این اوصاف ایشان نگاه خویش (و نه تعریف) بدین گونه اظهار داشته اند « حکومت در نظر مجتهد واقعی ،فلسفه عملی تمامی فقه در تمام زوایای زندگی بشریت است حکومت نشان دهنده جنبه عملی فقه در برخورد با تمامی معضلات اجتماعی و سیاسی و نظامی و فرهنگی است فقه ،تئوری واقعی و کامل اداره انسان از گهواره تاگور است(امام خمینی(ره) ۱۳۸۵، ، ج۲۱ ، ۲۸۹).

از این عبارات امام در خصوص فقه این گونه به‌دست می‌آید که ایشان فقه و فقاهت را نه فقط برای استدلال و استنباط صرف و نه فقط برای حل مسائل عبادی و تجاری مردم ، بلکه فقه را راهکار دین اسلام برای اداره جامعه می‌داند و از این رو تجلی فقه را در عرصه حکومت و در برخورد با معضلات اجنماعی و سیاسی و نظامی و فرهنگی معرفی می‌کند(ایزدهی ،۱۳۹۸، ۷) دو تعریفی که امام خمینی از فقه بیان کرده‌اند مطلقا با یکدیگر در تضاد نیست بلکه ناشی از عنایت و آگاهی و تسلط ایشان نسبت به دین اسلام و انسان شناسی حقیقی است که واجد حقیقتی اصیل بوده و یک موضوع مبنای و مهم در اسلام را از دو دریچه بررسی کرده است فقه را در اخلاق و عرفان از باب طریقیت و مقدمیت برای حصول معارف غنی معنا نموده و در حوزه فقه اصطلاحی رایج بین فقیهان به روابط اجتماعی ، سیاسی ، عبادی و تجاری دانسته و در سطح کلان نگر در حوزه حکومت و فقه سیاسی و به تبع آن فقه روابط بین الملل مشخص کننده حدود و ثغور قدرت سیاسی و فردی دانسته اند .

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

۱-۲-۲ فقه روابط بین الملل

روابط بین الملل آن بخش از علم سیاست است که کشاکش ها و هماهنگی ها ی میان دولت ها ، و موقعیت آنان در سازمان های بین الملل و روابطی که با آنها دارند و کاربرد آنها را در عمل نشان دهد به طور کلی مسائل سیاسی ،حقوقی ، اقتصادی و فرهنگی بین المللی را بررسی می‌کند و در نظر دارد اصول و قواعد حاکم بر روابط بین الملل میان بازیگران گوناگون را دریابد(فرانکل ،۱۳۷۶، ۷). روابط بین الملل و تعیین خط و مشی آن در دولتهای اسلامی با غیر اسلامی چه از نظر هدف و چه از نظر روش کاملا متفاوت است والتر جونز در کتاب منطق روابط بین الملل اعمال قدرت را عامل ثبات می‌داند . «حفظ ثبات بین المللی در جهانی که آکنده از ارزشها و برداشتهای متضاد ملی و انواع کشمکشهای عقیدتی ، ارضی و قومی است به حل و فصل این مناقشات و جلوگیری از بروز جنگ بستگی دارد ، هدفی که در بسیاری از موارد نمی‌توان به آن دست یافت. مهار مناقشات تنها از طریق یک مرکز قدرت برتر که قادر است اراده خود را در مناطق نا آرام تحمیل کند یا شبکه ای از توازن منطقه ای همگام با یک توازن دقیق جهانی امکان پذیر می باشد »(جونز ،۱۳۹۵، ۹۷) همچنین او توازن قدرت و در ادامه توازن وحشت را در حفظ آرامش دخیل می‌داند . این در حالی است که بر طبق نظریه اسلامی همزیستی مسالمت آمیز و پرهیز از ظلم در راستای رسیدن به کمال برای نوع بشر هدف اصلی است .

در تعریف و تبیین فقه روابط بین‌الملل که تعیین کننده نوع ارتباط در کشور مسلمان بادیگر کشورهاست فقها چنین بیان کرده اند: فقه روابط بین الملل شاخه ای از فقه به طور عام ، یا فقه سیاسی به طور خاص است که احکام شرعی ناظر به روابط میان ملت ها و کشورها را استخراج ، تنظیم و ارائه می کند. ترکیبی بودن این دانش از این رو است که میان آموزه‌های فقه به مثابه دانش اسلامی و آموزه‌های روابط بین الملل به مثابه دانشی خاص در دوران مدرن نوعی ارتباط برقرار نموده ، در نتیجه آموزه‌های خاص از ترکیب مزبور به دست می آورد (میر احمدی ،۱۳۹۲، ۴۲).

باید این نکته را مدنظر داشت که برای فقه دو معنا را می‌توان لحاظ کرد و این دو معنا در مورد فقه روابط بین-الملل نیز متصور است :

۱-فقه در معنای عام علم استنباط احکام شرعی شامل احکام تکلیفی و وضعی از طریق اجتهاد است و فقه روابط بین الملل به عنوان شاخه ای از این علم فقه عمومی در بردارنده مباحث مربوط به حوزه روابط بین کشورها در

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.